ASPECTE ALE COLINDATULUI ÎN MOLDOVA

DE

LUCIA CIREȘ

Cercetarea colindatului la sărbătorile de iarnă, în Moldova, s-a impus, în primul rînd, datorită contradicției ce se constată din confruntarea opiniei curente că în această arie nu există colindă propriu-zisă cu faptele folclorice cunoscute nemijlocit. Oportunitatea acestei investigații s-a confirmat și prin apariția studiului *Colindatul în Transilvania*, al lui Ovidiu Bîrlea[1], care a constituit, totodată, și un îndreptar metodologic. „Descrierea sintetică a obiceiului — scrie O. Bîrlea — întîmpină încă mari dificultăți bibliografice care izvorăsc din puținătatea datelor" (p. 247). Pornind de la această constatare, valabilă cu atît mai mult pentru Moldova cu cît informațiile bibliografice sînt mai precare decît pentru Transilvania, precum și de la observația că „virtual, fiecare localitate poate să prezinte aspecte noi, diferite de cele din punctele învecinate, cîteodată chiar inedite" (p. 252), lucrarea prezentă se întemeiază, în cea mai mare parte, pe materiale de arhivă inedite sau insuficient puse în valoare.

Principalele fonduri documentare utilizate, pe lîngă cele mai des citate — răspunsurile la Chestionarele lui B. P. Hasdeu și N. Densușianu, Arhiva Institutului de cercetări etnologice și dialectologice din București (AICED), Arhiva de folclor din Cluj (AFC) — sînt: Arhiva Seminarului de folclor de la Universitatea din Iași (ASF) și Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei de la Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași (AFMB).

Aria de cercetat — Moldova — a fost stabilită avînd în vedere, pe de o parte, condiția sa de provincie istorică, din care a rezultat un profil socio-cultural propriu, și, pe de altă parte, faptul că atunci cînd se contestă existența colindei, aria este numită tot Moldova. Începută concomitent cu înființarea, în 1969, a *Arhivei de folclor a Moldovei și Bucovinei*, pentru care s-au efectuat și continuă să se efectueze intense cercetări în județele Bacău, Botoșani, Galați, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui și Vrancea, lucrarea a fost concepută și ca o modalitate de valorificare parțială a materialului cules din aria respectivă.

Textele și informațiile privind colindatul, existente în *Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei*, provin din trei categorii de anchete:

[1] În „Anuarul Muzeului Etnografic a Transilvaniei" pe anii 1965—1967, Cluj, 1969, p. 247—304.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

I. Ancheta indirectă, efectuată pe baza *Chestionarului general folcloric și etnografic*, redactat în 1970 de I. H. Ciubotaru și difuzat în toate comunele din Moldova, care cuprinde peste 66 de întrebări referitoare la obiceiurile de iarnă. Deși chestionarul urmărea o prospecțiune în întreaga cultură populară a acestei provincii, numărul mare al întrebărilor privind colindatul a permis conturarea unei prime imagini a realității, din răspunsurile primite din 580 de sate. Acest material a fost folosit cu mare prudență și, în cele mai multe cazuri, ancheta indirectă a fost dublată de o verificare prin anchetă directă.

II. Anchete directe, efectuate de către cercetători, anchete ample, tot cu caracter general, în care s-a urmărit obiceiul colindatului pe baza aceluiași chestionar. S-au făcut, în aceste cca 170 de anchete, înregistrări de colinde și de informații suplimentare pentru o mai bună cunoaștere a contextului de desfășurare a obiceiului.

III. Anchete speciale, desfășurate de noi în peste 80 de localități cu un chestionar special. Au fost folosite cu precădere chestionarul elaborat de Romulus Vuia[2], chestionarul pentru *Atlasul etnografic al României* și chestionarul special (despre colindât) alcătuit de V. Adăscăliței[3]. Întrebările din chestionar vizează absolut toate manifestările din ciclul sărbătorilor de la 24 decembrie pînă la 8 ianuarie, respectiv de la Crăciun pînă la Sfîntul Ioan, în sincretismul lor (texte literare, muzicale, manifestări coregrafice și teatrale).

Semnificația faptelor, în majoritate de origine ritualică, nu poate fi descifrată decît consemnînd tot ansamblul de credințe și practici magice prilejuite de trecerea de la un an la altul. Din această cauză, chestionarul cuprinde și întrebări ce depășesc cadrul limitat al obiceiului.

S-a avut în vedere, de asemenea, în alcătuirea chestionarului și, mai ales, în discuțiile cu informatorii, punctarea dependenței obiceiului de cadrul social, de structura de neam a satului, componente esențiale pentru structură și dinamica faptelor de folclor. S-a urmărit funcționalitatea categoriei folclorice, așa cum este înțeleasă de colectivitate: în ce măsură persistă funcția străveche magico-ritualică și în ce măsură s-a produs mutația acesteia în funcția de urare, de felicitare sau de spectacol.

Practic, pe lîngă cele 80 de întrebări ale chestionarului special, au mai fost adresate, de fiecare dată, întrebări în plus, sugerate, de regulă, de cursul anchetei.

Atît anchetele directe generale cît și cele speciale au fost precedate de consultarea bibliografiei existente cu privire la punctul sau aria cercetată și a rezultatelor provenite din ancheta indirectă. Astfel, anchetele în satele Berezeni, Iveşti, Pogonești și Polocin, din județul Vaslui, au fost întreprinse în urma semnalărilor primite prin ancheta indirectă, iar cercetările speciale în Cudalbi, județul Galați, sau Obilești (azi Bordeasca Veche, com. Tătăranu) din județul Vrancea, pentru confruntarea repertoriului prezent cu textele

[2] *Chestionar și îndrumări privitoare la culegerea obiceiurilor de Crăciun și Anul nou*, în „Culegătorul", Cluj, I, 1933, p. 8—19.

[3] În Arhiva Seminarului de folclor de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași se află răspunsurile la acest *Chestionar* primite din peste 500 de localități din Moldova.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

publicate de N. Păsculescu[4] și Ion Diaconu[5]. Din cele patru colinde laice publicate de N. Păsculescu din Cudalbi, am putut culege în anul 1977 doar una singură, *Pe drumul cel mare*, într-o formă prescurtată, de la un informator de 68 de ani. Avînd în vedere că și informatorul Istrate D. Grigore (Mu*k*irlíṷu), de 63 de ani, mărturisește că cea mai frecventă colindă a fost și este *Supt aripa cerului* („aista-*i* *ș*el ma*i* ve*k* ler*ói* [n.n. colindă], di cînd am diș*k*is *ie*ṷ o*k*i, se cînta la fiecare casă, tot satu huie"), neconsemnată de N. Păsculescu, se poate pune sub semnul incertitudinii proveniența, din localitatea respectivă, a celorlalte trei texte din colecție. Este puțin probabil ca repertoriul să fi suferit asemenea modificare în numai 67 de ani, cîtă vreme în Obilești, repertoriul consemnat de Ion Diaconu, cu aproximativ 45 de ani în urmă, se păstrează aproape intact.

În prelucrarea datelor privind obiceiul nu se va recurge la alcătuirea unei tipologii, cu indicarea tuturor atestărilor pentru un fapt, întrucît volumul de informații este foarte mare și s-ar ajunge la liste interminabile de localități pentru fapte nu totdeauna semnificative. Excepție vor face aspectele care prezintă un interes special în contextul mai larg al obiceiului pe întreg spațiul românesc. Deoarece în forma de organizare a cetelor de colindători se reflectă diferite stadii de evoluție a obiceiului, numeroasele mișcări de populație și interferențele cu obiceiurile altor naționalități, am stăruit asupra lor, citînd mai multe localități, pentru a se putea configura și o repartiție geografică a fenomenelor. De asemenea, data la care se colindă în Moldova constituie un însemnat indiciu pentru distingerea unui specific moldovenesc și pentru delimitarea unor microzone sau enclave cu particularități proprii. Așadar și acest aspect va fi urmărit cu o atenție sporită, recurgîndu-se la cartografierea unor răspunsuri. Prezentarea obiceiului presupune citarea multor fapte concrete cu valoare intrinsecă, fără de care comentariul nu ar avea suportul documentar necesar. Caracterul inerent descriptiv al acestui capitol, care va fi integrat într-un studiu monografic, nu a putut fi evitat, deși pentru unele categorii de fapte s-au anticipat sumare analize sau concluzii.

Termenii cei mai răspîndiți cu care se denumește obiceiul, dar și specia, în Moldova, sînt *colindă* (în nord) și *colind* (în sud). O singură dată a fost atestată varianta *colindră*, la ursarii din Mironeasa, jud. Iași, formă pe care și O. Bîrlea o consideră „o excepție", întîlnită doar la Săliștea Sibiului și Buia Sibiului[6]. Alți termeni provin din textele sau refrenele colindelor: *alerói* (Corni, Corod, jud. Galați), *alirói* (Smulți, jud. Galați), *florile dalbe*[7] (Copălău, jud. Botoșani, Smulți, jud. Galați), *léroi dọámni* (Zaharești, jud. Suceava), *bojăjít* (Cotu, com. Copălău, jud. Botoșani), probabil de la referenul ucrainean „*Hoi daj bóje*", și *hoiránu* (Corni, jud. Botoșani), probabil de la primul vers al unei colinde ucrainene: „*Hoi*, rano, rano". La Corni: „Flăcăii care organi-

[4] Nicolae Păsculescu, *Literatură populară românească adunată de...*, București, Socec 1910.

[5] Ion Diaconu, *Folklor din Rîmnicul-Sărat*, Tip. Cultura, vol. I—II, 1933—1934, vol. III, 1948.

[6] Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 275.

[7] Expresia *a cinta florile dalbe* a dobîndit și sensul de „a duce cu vorba, a minți", ca în exemplul: „Numai cată să fie așa. Ferească-te sfîntul *să*-mi *cinți* tu mie numai *florile dalbe*" (Dumitru Furtună, *Izvodiri din bătrîni*, ed. îngr. și pref. de Gh. Macarie, București, Minerva 1973, p. 83).

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

zează jocul merg cu *hoiránu* din casă în casă... textul era în limba rusă" [sic][8].

Colindatul copiilor cu formule de felicitare de „Moș Ajun" nu este specific Moldovei și se întîlnește numai izolat în localitățile din sudul Moldovei: Hîrja (com. Oituz), Podu Turcului, Preluci (com. Agăș), jud. Bacău; Costache Negri, Smulți, Tudor Vladimirescu: *neţeláș*, jud Galați; Stănilești, jud. Vaslui; Bogza (com. Silhlea), Bordeasca Veche (com. Tătăranu): *n ę́ạ́ạ* sau *n ę́ạ́alúș*, Maluri (com. Vulturu): *niţeláșul*, Răstoaca (com. Milcovul): *neţăláș*, Slimnic (com. Tîmboiești), jud. Vrancea.

Numele acestui obicei s-a format, probabil, pornind de la formula „Bună dimineața lui (la) Ajun"[9]. La Mărtinești, com. Tătăranu, jud. Vrancea, darul pe care îl primesc copiii se numește tot *neạ́alúș*. Dacă gazda nu iese repede, copiii zic: „Scoal-Marie din culcuș / și ne dă un *neạ́alúș*"[10].

Colindatul cu formulele de felicitare și urare este practicat mai cu seamă în dimineața Anului nou, cînd se merge cu *semănatul* sau cu *sorcova* (mai puțin). O formulă inedită se întîlnește la Ivești, jud. Vaslui, unde copiii strigă înainte de răsăritul soarelui *hăi budihăi!* și recită o urare. Este posibil ca termenul *budihăi* să provină de la *bădie*, *hăi!*, așa cum și-l explică informatorul[11] dar nu este exclus să aibă legătură cu mascații numiți pe alocuri, *buduhăli*.

Copiii practică, în majoritatea satelor, colindatul propriu-zis, dar cetele nu cunosc forme de organizare ca cele ale flăcăilor. Copiii se constituie în grupuri mici, fie mixte („și baję́ți și copkilili" — Mușenița, jud. Suceava; „și băję́ț și băję́te" — Straja, jud. Suceava), fie, deosebit, pe sexe („se fac crile de fete și crile de băieți" — Vidra, jud. Vrancea), pe criterii de prietenie sau de rudenie.

Existența cetelor numai de băieți reprezintă un stadiu intermediar între forma arhaică de colindat al flăcăilor (preluat în acest caz de băieți) și formele mai tîrzii de colindat pentru care nu există restricții (de sex, de vîrstă sau de stare socială).

Localitățile în care cetele sînt compuse numai (sau mai mult) din băieți sînt în special dintre cele în care acestea coexistă cu cetele de flăcăi și se colindă în ajunul Crăciunului: Fichitești (com. Podu Turcului), Orășa (com. Livezile), Pănceşti (com. Sascut), Preluci (com. Agăș), jud. Bacău; Corni, Cudalbi, Drăgușeni, Griviţa, Matca („de la o vreme umblă și fetele"), Pechea, Schela, Smîrdan, Tudor Vladimirescu, Umbrărești, jud. Galați; Bălțați, Hiliţa (Com. Costuleni), jud. Iași; Dulcești, Topolița (com. Grumăzești), jud. Neamț; Coșna (com. Dorna Candrenilor), jud. Suceava; Pogonești (com. Ivești), jud. Vaslui; Bolotești, Dragosloveni (com. Soveja), Dumbrava (com. Poiana Cristei), Slimnic (com. Tîmboiești), Tîmboiești, Tulnici, jud. Vrancea.

Colindatul numai de către fete se semnalează de regulă în satele în care obiceiul se leagă numai sau și de ajunul Anului nou: Buhoci, Hîrlești (com. Filipești), Scărișoara (com. Corbasca), Șendrești (com. Motoșeni), jud. Bacău;

[8] Chestionar ASFi (*i* și *d* reprezintă: anchetă indirectă și, respectiv, anchetă directă).
[9] A se vedea și etimologia propusă de V. Bogrea, în „Dacoromania", III, 1923, p. 874.
[10] Chestionar ASFi (Ds. 1818).
[11] Chestionar AFMBd (special).

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

Havîrna, Hudeşti, jud. Botoşani; Bădeni (com. Scobinţi), Berezlogi (com. Sireţel), Boureni (com. Moţca), Budă (com. Lespezi), Buhalniţa (com. Ceplenita), Deleni (com. Ciortești), Dobrovăţ, Drăguşeni (com. Şcheia), Goieşti (com. Lungani), Heleşteni, Mironeasa, Poiana de Sus (com. Ţibana), Scobinţi, Tansa, jud. Iaşi; Agapia, Bălăşeşti (com. Icuşeşti), Bistricioara (com. Ceahlău), Cracăul Negru (com. Crăcăoani), Cuejdiu (com. Gîrcina), Ghelăieşti (com. Bîrgăuani), Gîrcina, Neagra (com. Taşca), Nemţişor (com. Vînători), Tîrpeşti (com. Petricani), Todireni (com. Stănița), Turtureşti (com. Girov), jud. Neamţ; Boteşti (com. Horodniceni), Capu Codrului (com. Păltinoasa), Horodniceni, Mihăieşti (com. Horodniceni), Preuteşti, jud. Suceava; Bereasa (com. Dăneşti), Bîrzeşti (com. Ştefan cel Mare), Bogdăneşti, Boţeşti, Coroieşti (com. Bogdăniţa), Dăneşti, Draxeni (Com. Rebricea), Gura Idrici (com. Roşieşti), Iezer (com. Puieşti), Laza, Măscurei (com. Pogana), Obîrşeni (com. Voineşti), Oltenceşti, Pădureni, Pîhneşti (com. Arsura), Puşcaşi (com. Laza), Rafaila (com. Todireşti), Rînceni (com. Berezeni), Rîşniţa (com. Làza), Roşieşti, Rusca (com. Pădureni), Sasova (com. Rebricea), Simila (com. Zorleni), Tăbălăieşti (com. Buneşti — Avereşti), Todireşti, Toporăşti (com. Pungeşti), Tunseşti (com. Bogdăniţa), Vetrişoaia, Vînători, Vişinari, (com. Bogdăneşti), Zorleni, jud. Vaslui.

Explicaţia reiese din unele precizări făcute de informatori: „cu colindul numai fetele, iar băieţii cu uratul" (Buhoci, jud. Bacău)[12], „colindă numai fetele, băieţii cu plugușorul" (Cuejdiu, com. Gîrcina, jud. Neamţ)[13], „băieţii umblă cu steaua, iar fetele cu colinda" (Bălușești, com. Icușești, jud. Neamţ)[14]. Abandonarea unei tradiţii care cerea ca anumite rituri să fie săvîrşite exclusiv de bărbaţi, cum pare a fi fost şi colindatul, era posibilă numai prin slăbirea funcţiei ritualice. Deoarece în Moldova cetele de flăcăi s-au profilat cu precădere pe alte forme de colindat, ca plugușorul sau teatrul folcloric, perpetuarea tradiţiei a fost preluată de fete şi femei. Reminiscenţe ale unei restricţii se pot recunoaşte în păstrarea unităţii de sex, acolo unde coexistă cete de ambele sexe: „Fetili sî duc di rîndu lor şî băieţî di rîndu lor" (Botoşana, jud. Suceava)[15]. Cum cetele de colindătoare mai aveau de depăşit o străveche superstiţie, aceea că „partea femeiască aduce în casă nenoroc, sărăcie" la început de an (Udeşti, jud. Suceava)[16], „în zîua aźunului di Crăśun şî di Bobotęazî nu sî primeşti femeja în casî, cî zîśi cî nu-i ģini... sî vii bărbat, cî barbatu-i cu noroc" (Baineţ, com. Muşenița, jud. Suceava)[17], adaptarea s-a făcut, pe alocuri, dînd prioritate unor cete bărbăteşti: „Întăi sî porneşti plugu şî pi urmî colinda. Aşa-i obiśeju la noi, di prima datî lasî sî trgacî o turî di băieţ" (Humosu, com. Sireţel, jud. Iaşi)[18].

Într-un foarte mare număr de localităţi colindă exclusiv cetele de copii, care merg, de obicei, din casă în casă: „După ce ies din şcoală nu mai umblă,

[12] Chestionar AFMBi.
[13] Chestionar AFMBd (special).
[14] Chestionar AFMBd.
[15] AFMB, Mg. 76, I, 6.
[16] AFC-44, p. 7—8.
[17] AFMB, Mg. 323, I, 14.
[18] AFMB, Mg. 87, I, 7.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

că-s fete mari. Nici flăcăii" (Drăgușeni, jud. Suceava)[19], „Cari vreié sî maí duśé maí bătrîni, da era rușîni" (Corni, jud. Galați)[20].

Din majoritatea localităților din centrul Moldovei s-a răspuns că tineretul nu umblă cu colinda, acestea fiind, în majoritatea lor, sate în care colindă numai copiii și țiganii (dacă sînt), deci datina înregistrează un pronunțat regres.

Deși răspunsurile în care se neagă complet existența obiceiului sînt relativ puține, pentru că de multe ori se face confuzie cu alte forme de colindat (cu steaua, cu semănatul, cu uratul), în multe din aceste localități în care lipsesc cetele de tineri, obiceiul este foarte slab reprezentat. Și repertoriul este sărac, alcătuit numai din texte religioase, adesea degradate, învățate la școală sau la biserică. Există și mărturii care atestă introducerea recentă a obiceiului: „În comună nu se colindă... În urmă cu cîțiva ani am organizat un grup de colindători, majoritatea fete, introducînd în repertoriul său colinde din Ardeal și Banat. La ora actuală grupul nu mai există, nu se mai colindă, însă foarte mulți oameni din sat cunosc colindele" (Buda, com. Lespezi, jud. Iași)[21] sau dispariția lui: „obiceiul colindatului începe să dispară" (Avrămeni, jud. Botoșani); „în ultimul timp se rărește" (Rediu, com. Răuseni, jud. Botoșani); „mai înrădăcinate în tradiția sătenilor sînt plugușorul și semănatul " (Arborea, com. George Enescu, jud. Botoșani)[22].

Tineretul colindă fie în cete mixte, fie în cete constituite pe sexe.

Cetele de fete mari nu mai colindă din casă în casă, fapt care reprezintă și el o atenuare a funcției ritualice primare, care se constată și în cazul cetelor de oameni căsătoriți sau în colindatul cetei de flăcăi numai pe la fete. Fetele mari „mai merg de distracție" (Șendrești, com. Motoșeni, jud. Bacău), „cele care îs mai sărace " (Boureni, com. Moțca, jud. Iași), „umblau dar erau mascate" (Poieni, com. Piatra Șoimului, jud. Neamț), „de obicei noaptea pentru a nu fi recunoscute" (Vetrișoaia, jud. Vaslui). Majoritatea cetelor de fete mari colindă tot în ajunul Anului nou, dar mai tîrziu decît cetele de fete „care n-au ieșit la joc": „După śi treśéu tăț băieți, tăț flăcăi, tăț băitâni, tăti dobili, tăt, tăt, tăt, ap-pi urmî viné colinḑîli la ẑam... Doauî feti viné, trii, śî colindau pîn-śi sî măritau" (Mihăiești, com. Horodniceni, jud. Suceava)[23].

Colindatul cetelor de fete (mici și mari) este mult mai răspîndit decît credea Tudor Pamfile: „Fetele nu umblă cu colindul. Nu se cade! Dar cîte odată și numai prin vecini, pornesc și ele"[24]. Este, desigur, în extinderea colindatului practicat de fete și femei și un semn al evoluției — sau involuției — obiceiului în decursul a cei peste cincizeci de ani de la data apariției studiului citat. Cum însă Tudor Pamfile nu consemnează nici marea răspîndire a colindatului *numai* în ajunul Anului nou, însușindu-și opinia lui Simeon Florea Marian că *„prin unele părți* se umblă cu colindul *și* în seara de Sf. Vasile, dar aceasta *se pare* [subl. n.] că o fac mai ales copiii mici și cei sărmani"[25], este

[19] Chestionar AFMBi.
[20] Chestionar AFMBd (special).
[21] ASF, DS. 328, informația din anul 1966, provine de la Jacotă Corneliu, student.
[22] Chestionar ASFi.
[23] AFMB, Mg. 59, I, 10.
[24] Tudor Pamfile, *Crăciunul, studiu etnografic*, București, Socec și C. Sfetea, 1914, p. 48
[25] *Idem*, p. 39.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

firesc să nege și colindatul cetelor de fete, adînc intrat în tradiția satelor în care se colindă de Anul nou.

Cetele de tineri pot fi și ele mixte, ignorîndu-se, și de această dată, restricția tradițională de constituire a grupului: „Uneori formează coruri și merg împreună" (Căiuți, jud. Bacău), „mărg cu băiéț, cu feti, sî maskazî. mărg cu droaja... sa skimosăsc în tăti felurli" (Pîrteștii de Sus, com. Cacica, jud. Suceava)[26].

Prezența cetei de flăcăi, care atestă o mai bună păstrare a obiceiului în formele sale originare, permite stabilirea unor arii mai conservatoare. Colindatul cetelor de flăcăi este atestat în localitățile: Adjudul Vechi, Fichiteşti (com. Podu Turcului), Fundoaia (com. Huruieşti), Găiceana, Lespezi (com. Gîrleni), Viişoara (com. Tîrgu Trotuş), jud. Bacău; Avrămeni, Bălușeni, Bogdănești (com. Santa Mare), Brăiești, Brehuiești (com. Vlădeni), Broscăuți, Caraiman (com. Mihălășeni), Călărași, Corni, Cotîrgaci (com. Roma), Drislea (com. Trușești), Flămînzi, Hlipiceni, Leorda, Pădureni (com. Dobîrceni), Roma, Talpa (com. Mihăileni), Vlăsinești, jud. Botoșani; Barcea, Băltărești (com. Cozmești), Braniștea, Brăhășești, Corod, Costache Negri, Cudalbi, Cuza Vodă (com. Slobozia Conachi), Folteşti, Matca, Măstăcani, Munteni (oraş Tecuci), Poiana (com. Nicorești), Rediu, Slobozia Conachi, Smîrdan, Schela, Tudor Vladimirescu, Tulucești, Viile (com. Fîrțănești), Vîrlezi, Vlădești, jud. Galați; Buhalnița (com. Ceplenița), Cucuteni, Dolhești, Erbiceni, Miroslava, Totoiești (com. Erbiceni), Urșița (com. Mironeasa), jud. Iași; Boboiești (com. Pipirig), Boiștea (com. Petricani), Doljești, Lunca (com. Vînători), Neagra (com. Tașca), Petricani, Plăieșu (com. Timișești) Poiana Largului (com. Poiana Teiului), Talpa (com. Bîrgăuani), Topolița (com. Grumezești), Vînători, jud. Neamț; Arbore, Botoșana, Calafindești, Capu Codrului, (com. Păltinoasa), Călinești Vasilache (com. Dărmănești), Cornu Luncii, Drăgoiești, Dumbrăveni, Dorna Candrenilor, Ilișești, Lisaura (com. Ipotești), Liteni (com. Moara), Lucăcești (com. Drăgoiești), Măzănăești (com. Drăgoiești), Mihoveni (com. Șcheia), Poiana Stampei, Trei Movile (com. Șcheia), Țibeni (com. Satu-Mare), Udești, Ulma, Zaharești (com. Stroiești), jud. Suceava; Berezeni, Iveşti, Lupeşti (com. Măluşteni), Pogoneşti (com. Iveşti), Polocin (com. Iveşti), Valea Grecului (com. Duda Epureni), jud. Vaslui; Biceștii de Sus (com. Dumitrești), Dumbrava (com. Poiana Cristei) Găgești (com. Bolotești,), Gura Caliței, Ivănceşti (com. Bolotești), Jitia, Livezile (com. Vizantea Livezi), Maluri (com. Vulturu), Prisecani (com. Boghești), Pufești, Putna (com. Bolotești,), Răcoasa, Răstoaca (com. Milcovul), Reghiu, Scînteia (com. Jariștea), Tîmboiești, Vulturu, jud. Vrancea.

Cele mai multe informații despre organizarea cetelor provin din județele Galați și Vrancea, dar și din cîteva localități din jud. Vaslui.

Numărul de cete variază între una „din flăcăii satului" (Berezeni, jud. Vaslui) care poate reuni pînă la 60 de membri (Talpa, com. Mihăileni, jud. Botoșani) și chiar 12 cete (Iveşti, jud. Vaslui), în funcție de mărimea satului. Cetele se constituie, uneori, în funcție de vîrsta flăcăilor: la Bordeasca Veche (com. Tătăranu, jud. Vrancea), se fac trei cete: prima a flăcăilor mai în vîrstă,

[26] AFMB, Mg. 99, I, 7.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

a doua de „mijlocii" și o a treia de „începători"[27]; la Vulturu (jud. Vrancea) este obligatoriu stagiul la ceata „de băieți" pentru a intra „dʲi-acǫálga la flăcăʲ"[28].

Un alt criteriu este cel teritorial, cetele constituindu-se în funcție de apartenența la un „cot" sau „mahala". Satul se împărțea în două (Adjudul Vechi, jud. Vrancea) sau „pe măhălăli: Vutcáni, Mahaláua de Sus și Mahaláua Cúrții" [boierești], la Ivești, jud. Vaslui. Uneori această împărțire teritorială coincidea cu grupuri de populație de proveniență diferită și denumirea cetelor reflectă această situație: la Bogza (com. Sihlea, jud. Vrancea), sînt cete de *ungurénʲ* și *cojánʲ*. În general aceste cete nu aveau dreptul să depășească limitele sectorului, stabilite în prealabil. Dacă o altă ceată a colindat înainte, cei în drept nu mai erau primiți și li se spunea că altă ceată „a rupt cotu" (Vulturu, jud. Vrancea). Alteori, în cazul cetelor subdivizate în grupuri mai mici, care cîntă alternativ, întovărășirea se făcea „pe glas potrivit" (Răstoaca, com. Milcovul, jud. Vrancea), se alegeau „părî cînd sî potriyá" (Ivești, jud. Vaslui). La Berezeni, jud. Vaslui, ceata *(cămărășîia)* era formată din zece persoane: „făcam cînc *scărʲ* a cîte doua persoane și colindam pi rînd, ni rînduiém unu-o datî, unu-o datî"[29]. Uneori exista o ceată de rezervă, care venea în urma cetei de colindători, împreună cu *zăráfu* și dacă la gazde „nu le convenga cata cari li-o dădia, zîcéu amîndoui ceti" (Ivești, jud. Vaslui)[30].

Pregătirile se începeau „cu trei — patru săptămîni înainte, pe rînd la fiecare" (Răstoaca, com. Milcovul, jud. Vrancea), la o „odáie" (Tulucești, jud. Galați), „la prăvălíje" (Bogza, com. Sihlea, jud. Vrancea), „sî adunau la școala di colind" (Ivești, jud. Vaslui), „la claca di sumani orʲ la șăzătorʲ di feti" (Berezeni, jud. Vaslui). La clăcile de bătut sumane „o șatî sau doui însepga colinzîli. Doi dădga la mînî [băteau sumanele la leasă] pănî și sî termina un colind. Cînd sî însepga alțîi la rînd, alt colind... dacî avéi boalî pi dînș, îi însepei un colind mari și greu și dădé păn-și nu mai puté, curzé apa di pi dînș" (Berezeni, jud. Vaslui)[31].

Dacă în ceea ce privește localitățile din sudul Moldovei, formele de organizare a cetei se încadrează într-o arie mai largă, „a Dunării de jos", avînd și unele aspecte comune cu Transilvania de sud, cetele de flăcăi colindători din județele Suceava și Botoșani cunosc forme mai laxe de constituire. În vreme ce în sud cetele de flăcăi nu mai sînt dublate decît de cele de copii, în județul Suceava, de pildă, la colindat participă, în afară de flăcăi, reprezentanți ai tuturor categoriilor de vîrstă și sex. Excepție fac unele sate cu populație ucraineană, în care colindă numai bărbații. Tot în unele sate de ucraineni colidatul implică obligativități de domeniul dreptului cutumiar. La Talpa (com. Mihăileni, jud. Botoșani), „dacî sî ocolești o casî, însamnî cî atunc omu sî poati întîmpla sî deíi și-n judicatî pi calfa respectivî. Poati sî fiji cît di sărac, cît di kabur, po-sî fiji nu știu cum, certat, român, ucrainean, indifirent"[32].

Mai trebuie precizat că organizarea cetelor de flăcăi în Moldova este prilejuită nu numai de colindatul propriu-zis, ci și de celelalte manifestări din

[27] Chestionar AFMBd.
[28] ASF, Mg. 217.
[29] AFMB, Mg. 151, II, 23.
[30] Chestionar AFMBd (special).
[31] AFMB, Mg. 151, I, 20.
[32] ASF, Mg. 5 (Ds. 3110).

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

ciclul obiceiurilor de iarnă sau chiar de Paşti *(vălăritul)*. Cum statutul şi rosturile acestor cete sînt aproape identice cu cele ale cetei de colindători, avînd şi acestea menirea de a face urări şi felicitări, de a organiza jocurile şi petrecerile de sărbători, în cele ce urmează ne vom referi în general, la ceata de flăcăi. Dacă s-ar ignora existenţa cetelor care practică pluguşorul sau teatrul popular, faptele ar apărea trunchiate şi nesemnalarea lor ar putea crea impresia falsă că existenţa cetelor de flăcăi în Moldova este sporadică şi numai în spaţii restrînse.

Pentru denumirea cetelor s-au înregistrat următorii termeni: *cămărăşiie* (Berezeni, jud. Vaslui), *cîrd* (Liteni, com. Moara, jud. Suceava), *crîlă* (Vidra, jud. Vrancea), *hîrlă* (Bosanci, jud. Suceava), *malâncă, partiie* (jud. Suceava), *rînd* (Bîlca, com. Coţofăneşti, jud. Bacău).

Conducătorul cetei, care de obicei strînge şi banii, se numeşte *barîşnic* (Potîngeni, com. Movileni, jud. Iaşi), *beréză* (Rogojeşti, com. Mihăileni, jud. Botoşani), *beréznic* (Brodina, jud. Suceava), *cálfă* (jud. Botoşani, jud. Suceava), *cămăráş* (Smulţi, Tulucești, jud. Galaţi), *vătáf* (Fundoaia, com. Huruieşti, jud. Bacău; Răstoaca, com. Milcovul, Vulturu, jud. Vrancea), *zaráf* (Tudor Vladimirescu, jud. Galaţi; Ivești, jud. Vaslui; Adjudu Vechi, Bordeasca Veche, Maluri, com. Vulturul, jud. Vrancea). Alte denumiri pentru diverse responsabilităţi: *comoráş*—cel ce strînge banii (Vulturul, jud. Vrancea), *cel cu frigárja* — care strînge carnea (Ivești, jud. Vaslui), *desăgár* (Arbore, jud. Suceava) şi *tocmáşi* — organizatorii horei (Heci, com. Lespezi, Humosu, com. Sireţel, Tătăruşi, jud. Iaşi).

Faptul că cetele de flăcăi din sud au, sau aveau, obligaţia de a colinda la fiecare casă, de obicei fără instrumente muzicale, indică, de asemenea, un stadiu mai arhaic faţă de spaţiul nordic, unde flăcăii merg mai ales la fete, adesea însoţiţi de muzică, şi la sfîrşitul colindatului joacă cu fetele sau femeile mai tinere din casă. Instrumentele muzicale folosite sînt: trişcă, fluieră, cimpoi, vioară (lăută, scripcă), cobză, ţambal, „armónije", acordéon, „trambétî", „trîngiţă", clarinet, „frigón", tobă, asociate diferit, dar cel mai adesea constituite în taraf sau fanfară.

În general colindele se cîntă la fereastră şi, uneori, la cererea gazdei, şi în casă, restricţii în această privinţă fiind semnalate doar la lipoveni, care colindă numai în casă, în faţa icoanelor, „afară la ğam noi nu colindăm" (Todireşti, jud. Iaşi)[33] şi huţuli: „unele [colinde] se cîntă numai afară, poati sî ningî, sî trăznjascî, îs afarî. Unili şî-nuntru şi afarî" (Brodina, jud. Suceava)[34].

În modul de execuţie a colindelor s-au perpetuat atitudini care mai pot sugera solemnitatea oficierii unui rit: colindătorii se aşază în cerc (Adjudul Vechi, jud. Vrancea), „cap la cap" (Ivești, jud. Vaslui), se ţin de umeri şi se mişcă în ritmul muzicii (Bogdăneşti, com. Santa Mare, Călăraşi, jud. Botoşani) sau stau în cerc, aplecaţi cu faţa la geam cuprinşi de umeri (Cotu, com. Copălău, jud. Botoşani).

Colindatul flăcăilor este în strînsă legătură cu jocul de sărbători şi are o pronunţată funcţie prenupţială. Ceata trebuie să colinde la toate fetele mari „altfel, la bal, fetele nu joacă pînă ce flăcăii nu merg pe la ele cu partia" (Lisaura, com. Ipoteşti, jud. Suceava), iar fetele au obligaţia să primească

[33] AFMB, Mg. 216, II, 38.
[34] AFMB, Mg. 322, I, 8.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

colinda, în special cele „care ies prima dată la joc" (Buhalnița, com. Ceplenița, jud. Iași). „Fetele care nu primesc cavalerii nu sînt duse la primele baluri sau sînt duse și lăsate la bal" (Broscăuți, jud. Botoșani). La jocul de Crăciun „sînt jucate toate fetele, de la începătoare pînă la stătute" (Tătărușî, jud. Iași), acum „sî scoați fata la joc...carî-a scos-o la joc arî-on colac ca di sînsti, în numele lu cutare, c-a scos-o la joc" (Humosu, com. Sirețel, jud. Iași). „Băieții tăi iera puș di vătafî ca sî li ẑoáși. Nu era voîi di Crașun sî steîi vo fatî, pintru cî plătéu tăti" (Liteni, com. Moara, jud. Suceava).

La colindat și la horă se manifestau, prin convenții statornicite de tradiție, sentimentele și intențiile, în mod public. Această socializare a celor mai intime relații dintre membrii unei comunități marchează păstrarea unui comportament impus de mediul social închis al satului. La Țipilești, com. Popricani, jud. Iași, cînd „sî făšé Rusasca...a doua zî di Crăšun, atunș sî batî colași ...bataia [jocul] cu fata, Rusasca, o faši acuma. Colacu sî ie pîn-la Bobotgazî ș-o batistî cu florî cusutî di fatî. Colacu ăl rîdicî patru inș, arî douișpi kilograme. Cînd vini *Capra*, colacu-i pus pi masî și spuni a cuî îi, spuni părinții" [35]. „Fetele dădé colac la flăcăuu cari avé plăšeri, dragosti di dînsu. A doua zî merẑéu la casa di joc sî trebuié să facîm Rusascî la feti, pentru colac. Dacî nu făšéi Rusascî, tăt cîšlézu nu mai avéi ši ti dušî la fatî. Începé primu cálfa, viné fata cu batista și sî prindé cu flăcăuu, apoi a doilea flăcău kema altî fatî și tot așa pînî sî completa rîndu, cît erau ii. După š-o vinit tăti fetili, înšepé altî Rusascî, sî vîi altî fatî, sî nu rămîi fărî Rusăștili făcuti" (Rînghilești, com. Santa Mare, jud. Botoșani)[36].

Buna-cuviință, impusă și ca de tradiția mediului social, nu excludea unele atitudini tranșante de natură să stabilească ierarhii ale valorilor : „dacă era colac mai prost sau fata era funiguáși, lăsa colacu în gard și-l găsga hărmănit di cînî" (Berezeni, jud. Vaslui)[37]. Coacerea colacului, desigur un rit de inițiere al viitoarelor gospodine, devenea o probă ce trebuia trecută public, într-o adevărată competiție a destoiniciei : [flăcăul] „îl duca la horă [colacul] și-l tăia felii și-l dedga la toati fetili ca sî vadî ći colac esti. Cari era colacu bun, era fata lăudatî di tot satu. Cari era mai potrivit, așa...eh ! Și eli sî străduiau sî facî colaš mai frumoș, dacî-i taii-n horî !" (Tulucești, jud. Galați)[38].

Multe strigături de joc consemnează tradiția de a fi jucate absolut toate fetele, pentru contribuția lor la organizarea horei : „La Crăciun joacă colacul/La Paști joacă cozonacul/Peste an o joacă dracul" [39] ; „Joacă, fată, la Crăciun/Că pîn-la anu îi-i distul" (Balș, oraș Tg. Frumos, jud. Iași)[40]. În Liteni, com. Moara, jud. Suceava, unde jocul se desfășoară la petrecerea (*bére*) organizată de cele două cete, o strigătură atestă și concurența între *partii*, care „se băteau totdeauna" : „La béri la Zavanicî/Zoac-o babî di sî

[35] ASF, Mg. 166.
[36] AFMB, Mg. 127, I, 5.
[37] Chestionar AFMBd (special).
[38] AFMB, Mg. 328, I, 14.
[39] *Folclor din Moldova*, vol. I, Mihai Costăchescu, *Cîntece populare românești*, ed. îngr. și stud. introd. de G. Ivănescu și V. Șerban, București, E.P.L., 1969, p. 155.
[40] ASF, Ds. 261.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

strîcî/La béri la Cojocarĭ/Fetili-s di gospodarĭ/Și fișorĭ ca niști florĭ“ [41]. Și plugușoarele amintesc, uneori, acest complex de relații între tineri la sărbătorile de iarnă : „Ai o fată frumușică/Am jucat-o de Crăciun/Și-am promis că vin s-o ur“ (Tîrzii, com. Oltenești, jud. Vaslui)[42].

Tot la jocul de Crăciun se face *ocheala* : „Tînărul care dorește să se însoare, *ochește* o fată care-i place, o invită la dans... îi face o vizită de Anul nou, iar la Bobotează se trimite staroste“ (Satu Nou, com. Belcești, jud. Iași)[43]. Pînă și accidentele au, în aceste ocazii, semnificații matrimoniale : „cîni cadi în joc la Crășun sî căsătorești“ (Sirețel, jud. Iași)[44].

Petrecerile organizate de ceata de flăcăi colindători nu sînt generalizate în Moldova și nu au amploarea celor din Transilvania. În afara jocului care se face la sărbătorile de iarnă, flăcăii mai petrec „la cămărăș acasă saŭ unde se făcaŭ clăcile“ (Berezeni, jud. Vaslui), la calfă (Călinești Vasilache, com. Dărmănești, jud. Suceava), „la o casă unde se numără banĭ, se frige carnea, beaŭ o găleată de vin, ieĭ cu gospodaru“ (Bordeasca Veche, com. Tătăranu, jud. Vrancea), la crișmă (Bogza, com. Sihlea, jud. Vrancea). Singurele localități unde se semnalează petreceri cu joc la care participă și fete, însoțite de cineva din familie, sînt cele cu populație de origine transilvăneană[45], unde se face *bére* (Berchișești, com. Drăgoiești, jud. Suceava, Liteni, com. Moara, Lucăcești, com. Drăgoiești, Plătinoasa, jud. Suceava). La Tătărușĭ, jud. Iași, unde, de asemenea, sînt colonișt trănsilvăneni, invitarea fetelor „la ĉemat cu colac“, se face foarte protocolar, de către mai multe grupuri de flăcăi, care rostesc o oratie pentru solemnizarea momentului : „Nĭ-o trimes flăcăĭi satuluĭ/Un copilaș, doĭ, ĉi aveț,/Mîni, la noĭ la horă sî-l trimitéț/C-un pahar de bautură/C-un scaun de șazatură/Cu dumneavoastră dimpreună/Și cu multî voĭi bună“ [46]. La petrecere, mama fetei dădea „plata pe un an pentru jucatul fetelor“ (înainte colac, fructe, dulciuri, acum bani). Obiceiul acesta este apropiat de cel descris de Gh. Reteganul, din Căianul Mic, unde oratia este astfel formulată : „Cinstită gazdă, cinstită găzdoaie/Noi pe laită ne-am pus/Și cuvintele nu le-am spus/Noi pe laită ne-am așezat/Și cuvintele nu le-am dat/Aveți un copil sau doi/Sau cîți v-a rînduit Dumnezeu/Cu numele.../Mîine dimineată frumos să se gătească/Și la a noastră bere să călătorească/La un pahar de băutură/Și mai multă voie bună/Cu tineretul satului de-a-mpreună/Faceți bine și iertați/C-așa-i vîrsta din copilărie/Nu știm grăi în vremuri de omenie“ [47].

Cele mai multe dintre faptele citate, în legătură cu cetele de flăcăi și rolul lor în viața satului în perioada sărbătorilor de iarnă, sînt relatate de adulți, care au putut urmări evoluția obiceiurilor de-a lungul a cel puțin două, trei decenii. Atît informațiile culese, cît și observația directă, duc la concluzia că tocmai obiceiurile practicate de tineret au fost cel mai puternic afectate

[41] Chestionar AFMBd (special).
[42] Chestionar AFMBi.
[43] ASF, Ds. 394.
[44] Chestionar AFMBd (special).
[45] Pentru studiul cetelor de feciori a se vedea Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură populară românească*, Cluj-Napoca, Dacia, 1977.
[46] ASF, Ds. 315 și Ds. 754.
[47] Gh. Reteganul, *Jocul de Crăciun al tineretului la Căianul Mic (Someș)*, în „Sociologie românească“, III 1938, nr. 10—21, p. 545—548.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

de profundele mutații economice și socio-culturale care s-au produs în viața satului în ultimele trei decenii. Gradul mare de receptivitate a vîrstei tinere, generalizarea învățămîntului, dislocarea masivă a tinerilor din mediul rural prin încadrarea în alte sectoare de activitate decît cele tradiționale, larga accesibilitate la formele cele mai evoluate ale culturii au zdruncinat puternic rînduielile microstructurilor sătești. La Adjudu Vechi, jud. Vrancea, nu s-au mai organizat cete de flăcăi „cam de la al doilea război", la Berezeni, jud. Vaslui, ultima ceată organizată a colindat în anul 1965, iar de atunci „să strîng cîte un băiet, doi, trii". Cel mai adesea, cetelor de flăcăi li se substituie cele de tineret școlar sau de tineri reveniți ocazional în sat. În aceste condiții, este firească estomparea rosturilor cetei și degradarea repertoriului: „Acu copiii le mai scurtează [colindele], da-i lași așa, ce să le fac ?" (Bordeasca Veche, com. Tătăranu, jud. Vrancea)[48].

În peste 150 de sate s-a răspuns că oamenii căsătoriți nu merg cu colinda, de obicei acolo unde colindă numai copiii sau numai cetele de flăcăi. În unele localități oamenii căsătoriți merg sporadic: „rareori și la puține case" (Prisecani, com. Bogheşti, jud. Vrancea), „în cazuri rare" (Pădureni, com. Jariștea, jud. Vrancea), „cînd ie la ureki lulcaua neamțului, sî-mbati" (Mera, jud. Vrancea), „fini pi la naș, la părinț — însurățăii. În sara șeia fiicari țigan sta la casa lui. Ti duș după nézu nopți" (Berezeni, jud. Vaslui)[49].

În satele în care colindatul nu este practicat exclusiv de anumite grupuri, merg și oamenii căsătoriți, fie numai femei, fie numai bărbați, dar cel mai adesea grupuri de familii. Participarea tuturor categoriilor de vîrstă și sex se face respectînd criteriile de diferențiere a cetelor. Diferitele generații colindă la ore diferite: „Copiii di la ora cînc [seara], vrîsta di la șinspi-douizăc di ani di la ora nouî, iar a triia vrîstî di la zeci-unșpi noaptea" (Sirețel, jud. Iași), iar funcțiile dominante ale obiceiului variază și ele după vîrsta cetei: „copiii din casă în casă, flăcăii la fete, oamenii în vîrstă la rude" (Brăești, jud. Botoșani). În timp ce copiii sînt tentați mai mult de daruri („cei mic merg de-a gologánulu, de-a mérîlor"), iar în colindatul flăcăilor precumpănitoare a devenit funcția premaritală, pentru adulți colindatul este un prilej de consolidare a relațiilor de înrudire: „hai, la cutari: la finu sau la nașu sau la copilu meu...undi ai plăceri" (Leorda, jud. Botoșani), „la frat", „pi la nînașu-so, pi la cumătru", la „unkeș" sau de bună vecinătate: „la veșini", „la megieș". Cetele de maturi se constituie spontan: „mărg cîti doi, trii, la o casî. Di la casa șiia sa-mbrac-ašiia și mărg cu șiialalț la altî casî, ... iii dintri ii, la fiicarì casî mănînci, beu, stau la masî" (Pîrteștii de Sus, com. Cacica, jud. Suceava)[50], iar colinda este pretext pentru petrecerea în comun a zilelor festive: „mai colindî, spun polojăniį, palavri di rîs, șaguiésc, rîdém, graiim, tăț na, ca sî nu șim acasî" (Șcheia, jud. Suceava)[51].

Deoarece colindatul adulților este condiționat de perindarea cetelor de copii și tineri, pe care *trebuie* să-i primească, „gospodarii" colindă de obicei după miezul nopții sau chiar în zilele următoare: „Căsătoriții merg după ci

[48] Chestionar AFMB d (special).
[49] Chestionar AFMB d (special).
[50] AFMB, Mg. 99, I, 7.
[51] AFMB, Mg. 93, I, 9.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

terminî di umblat copiĭi iștĭa micî cu colinda, api pĭ-ormî încuĭi ușa și sî duc aĭiștĭa bătrînĭ" (Moara, jud. Suceava)[52].

De multe ori și la adulți, ca și la copii sau tineri, funcționează diviziunea pe sexe în practicarea colindatului în ajunul Anului nou, în funcție de opțiunea pentru plugușor sau colindă: „femeile cu colinda și bărbații cu plugușorul, cu doba" (Traian, com. Zănești, jud. Neamț).

Obiectele pe care colindătorii le poartă cu ei (uneori nu poartă nimic) sînt, în majoritatea cazurilor, utilitare: traistă, trăistuță, sacoșă, plasă pentru colaci și alte daruri, bețe în care își pun colăceii sau covrigii, cîrjă de fier pentru carne (Ivești, jud. Vaslui) sau bețe, ciomege pentru a se apăra de cîini. Poate sub influența elementelor dramatice ale plugușorului, colindătorii au preluat din recuzita acestuia clopotul, clopoțelul, talanca pe care le sună în timp ce cîntă colinda. Numai în mod izolat colindătorii mai poartă obiecte cu semnificație ritualică: busuioc (Boureni, com. Moțca, jud. Iași, Bîrzești, com. Ștefan cel Mare, jud. Vaslui), clopot cu busuioc (Poiana Mărului, com. Ceplenița, Mogoșești—Siret, jud. Iași) sau cruce (huțulii din Lupcina, com. Ulma, jud. Suceava).

În legătură cu data la care se colindă în Moldova s-a săvîrșit adeseori eroarea pe care o constata O. Bîrlea: „Necunoașterea obiceiului a generat prejudecata că acesta ar fi similar pe întreaga arie"[53]. Astfel, I. G. Sbiera afirma, pe baza informațiilor pe care le deținea, probabil din nordul Moldovei, că, fără îndoială, „colinde propriu-zise se cîntă numai seara în ajunul Crăciunului și seara în ziua de Crăciun"[54].

Deoarece colindatul în ajunul Crăciunului este cel mai frecvent în spațiul românesc, informațiile despre practicarea sa la alte date au putut fi considerate accidentale și prea puțin semnificative. Colindatul din ajunul Anului nou, chiar atunci cînd era luat în discuție, era considerat ca extindere a celui din ajunul Crăciunului, a cărui existență nu era pusă la îndoială (S. Fl. Marian, Tudor Pamfile ș.a.), deși s-au consemnat și opinii opuse, rezultate din cunoașterea limitată a obiceiului, întocmai ca în polemica pentru termenii *colind* sau *colindă*. Gh. Ghibănescu, cu îndreptățită nedumerire, constata că „Există pe unele locuri obiceiul de a umbla cu colindele *și* [subl. n] spre Crăciun", pentru că „înspre Huși de unde sînt, nu există acest obicei"[55]. Nu trebuie dedus că în această zonă nu există colindă propriu-zisă ci că ea este practicată de Anul nou, așa cum o atestă numeroase alte mărturii.

Deși există răspunsuri chiar la Chestionarul lui B. P. Hasdeu că obiceiul colindatului s-ar practica în unele localități din Moldova începînd cu ajunul Crăciunului și pînă de Bobotează sau Sf. Ioan, trebuie precizat că numai colindatul cu steaua se poate extinde în toată această perioadă. Este drept, însă, că, cu cît funcția ritualică a obiceiului slăbește, impunîndu-se funcția de felicitare (reciprocă), data colindatului devine tot mai puțin importantă: „Dacă *ieu*, m-am dus la unu în sara asta, apu *iel* vini mîni sarî *sau*...cînd s-aduși el aminti, pîn-la Bobotĕazî" (Moara, jud. Suceava).

[52] AFMB, Mg. 122, I, 13

[53] Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 247.

[54] I. G. Sbiera, *Despre însemnința refrenului de „o Lere Doamne" din colindele române, despre timpul ivirii și despre însemnătatea lor*, în „Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina", I, 1865, p. 111.

[55] Gh. Ghibănescu, *Plugușorul*, în „Analele literare", II, 1888. nr. 1, p. 30—31.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

În funcție de dată, situațiile tipice de colindat sînt următoarele :

— numai în ajunul Crăciunului ;

— în zilele Crăciunului (25—26 decembrie), care poate fi considerat ca o prelungire a celui din ajun ;

— numai în ajunul Anului nou ;

— și în ajunul Crăciunului și în ajunul Anului nou ;

— în toate trei ajunuri (Crăciun, Anul nou și Bobotează). Sporadic se mai colindă și în ajunul zilei de Sf. Ion, dar numai la cei cu numele Ion (Măzănăești, Bosanci, Vatra Moldoviței, jud. Suceava).

Colindatul în zilele de 25, 26 și chiar 27 decembrie este răspîndit mai mult în județele Botoșani și Suceava, în localitățile unde sînt atestate și cetele de oameni căsătoriți. Așa cum s-a arătat, obligația de a primi colindătorii din ajunul Crăciunului determină și decalajul de ore sau chiar de zile. Această eșalonare a cetelor de diferite vîrste a dus la prelungirea colindatului cu una, două sau trei zile. Deoarece colindatul cetelor de gospodari se asociază cu petreceri prelungite, o altă cauză a schimbării de dată ar consta în măsurile impuse de biserică : „La noi sî colinda tot di aźun sara, așa cî în ziua di Crășun, în loc sî margî lumia la biserică, colinda, umbla beț pi su-gardurî și, mă rog, era késtii di-astia, așa cî preotu o skimbat sistemu ăsta di colindî... pin 1900“ (Bosanci, jud. Suceava)[56].

O discuție specială comportă colindatul din ajunul Anului nou. Răspunsurile la Chestionarul lui B. P. Hasdeu semnalează colindatul de Anul nou în județele din Moldova, dar și în Muntenia (Brăila, Buzău, Dolj, Ialomița, Muscel, Olt, Prahova, Teleorman) și Transilvania (Făgăraș). Atestări ale colindatului în ajunul Anului nou mai există sporadic pentru Muscel, Ialomița și pentru Transilvania. Foarte rar se precizează dacă această formă de colindat coexistă cu cea din ajunul Crăciunului și în ce măsură faptele se înscriu într-o arie mai mare, unitară din acest punct de vedere. Pentru Moldova se poate afirma că există o arie destul de întinsă (cf. harta) în care colindatul propriu-zis se practică exclusiv în ajunul Anului nou. Unele răspunsuri precizează chiar că la Crăciun se umblă cu steaua și numai la Anul nou se colindă (Mîgla, com. Negri, jud. Bacău ; Izvoare, com. Bahna, jud. Neamț ; Blăgești, Docani, com. Vinderei, Oltenești, jud. Vaslui) sau că unele gazde nu vor să primească colinda la Crăciun : „Ce veniți acum cu colinda, nerușinaților, veniți de Anul nou, atunci vă dau colaci !“ (Valea Oilor, com. Bălțați, jud. Iași)[57]. Precizarea se face uneori cu conștiința că ar fi o abatere de la regula generală a colindatului de Crăciun : „La Anul nou, deși *de regulă* se umblă la Crăciun“ (Boțești, jud. Vaslui)[58].

Pentru localitățile în care se colindă și de Crăciun și de Anul nou se poate emite ipoteza că s-a extins obiceiul de la una din date spre cealaltă. Nu excludem posibilitatea ca în anumite zone de contact extinderea să se fi făcut dinspre Crăciun spre Anul nou, dar cert este că, în multe locuri, tradițional a fost colindatul de Anul nou, cel de Crăciun fiind mai slab reprezentat, introdus mai recent : „Mai mult în ajunul Anului nou. Și la Crăciun, mai puțin“ (Brătila, com. Helegiu, jud. Bacău) ; „Mai mult se umblă la Anul nou“

[56] AFMB, Mg. 163, I, 2—3.
[57] Chestionar ASFi.
[58] Chestionar AFMBi.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

(Huțani, com. Vlădeni, jud. Botoșani); „După cel de al doilea război mondial s-a introdus și aici obiceiul de a colinda în ajunul Crăciunului" (Țibana, jud. Iași); Înaințe vremi sî îmbla numa la Anu nou. Amu, [în 1971] di vro zeci anî sî îmblî și la Crăciun, kar mai mult ca la Anu nou" (Șoldănești, oraș Fălticeni, jud. Suceava)[59].

O încercare de a explica acest fenomen fără a deține concluziile privitoare la repertoriul de colinde din Moldova și eventuala lor diferențiere în funcție de data la care se practică, n-ar fi deplin întemeiată. Totuși, se poate considera că obiceiul colindatului în formele străvechi era o manifestare legată de începutul de an. Modificările de calendar și influența creștinismului au acționat pe de o parte asupra datei colindatului și pe de altă parte asupra repertoriului de colinde. În diferite arii s-au conservat mai bine diferite elemente arhaice. În timp ce în anumite zone influența bisericii s-a manifestat prin fixarea colindatului de Crăciun (supraviețuind totuși colindele laice), în Moldova creștinismul a acționat mai puternic asupra textelor, obiceiul menținîndu-se la început de an.

Urmărirea celor două aspecte esențiale ale obiceiului (organizarea cetelor și data la care se colindă) a pus în lumină, în primul rînd, o strînsă interdependență a faptelor, care, deși au fost descrise separat, au fost în mod constant corelate. Numai privite sinoptic, componența cetelor, diferențierea lor pe vîrste și sexe, data la care se colindă, funcția obiceiului și chiar repertoriul, în intercondiționarea lor reciprocă și în repartiția lor geografică, pot oferi o rezultantă, care este imaginea obiceiului. Dincolo de marea diversitate a faptelor, se configurează, în Moldova, o arie sudică, poate de tranziție între Muntenia și Moldova, cu particularități specifice zonei Dunării de jos, în care colindatul are caractere mai arhaice (cete de flăcăi riguros organizate care colindă pe la toate casele, repertoriu laic, interpretare antifonică) și o arie nordică, similară din multe puncte de vedere cu Maramureșul și Oașul (cete mixte, neorganizate, diferențiate numai după vîrstă, care colindă preferențial și au un repertoriu preponderent apocrif), prezentînd și elemente comune cu obiceiul la ucraineni. Între cele două arii cu forme de colindat bine individualizate și bine păstrate în tradiție, ambele de natură să înlăture îndoiala cu privire la existența colindei în Moldova, este o zonă centrală, cu formele cele mai disolute, cu localități în care obiceiul lipsește cu desăvîrșire sau este sporadic (situație la care s-a ajuns fie prin abandonarea treptată a obiceiului, fie prin reintroducerea sa recentă). Aici sînt total absente cetele bărbătești, se colindă și în, sau numai în, ajunul Anului nou, cînd cetele sînt formate exclusiv din fete și femei, iar repertoriul este sărac, livresc. Probabil că nu întîmplător această arie coincide cu cea de maximă frecvență și varietate a formelor de teatru popular.

Colindatul în ajunul Anului nou, cu o funcție augurală deci, atestat într-un spațiu larg, se impune ca un aspect specific Moldovei. Cu privire la cetele de flăcăi din Moldova, se poate conchide că ele nu au amploarea și importanța celor din Transilvania, dar că nu se poate nega existența lor, că de multe ori se constituie în vederea realizării altor forme de colindat și că rolul lor esențial este organizarea jocului de sărbători, cu tot cortegiul de implicații sociale.

[59] Chestionar AFMBd.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

Apartenenţa religioasă sau etnică şi mişcările de populaţie ridică probleme speciale în studierea colindatului în Moldova. În urma anchetelor speciale în localităţile cu locuitori huţuli, lipoveni, ruteni s-a putut constata că la populaţia de origine slavă obiceiul este mai bine conservat şi mai încărcat de semnificaţii. La această stare de lucruri a contribuit, desigur, şi izolarea acestor grupuri etnice. Fie ca rezultat al apartenenţei la religia catolică, fie ca urmare a influenţei exercitate de către catolici asupra ortodocşilor, în foarte multe sate repertoriul de colinde este exclusiv religios, unele provenind chiar din cărţile de cult. Mai puţin tolerantă decît biserica ortodoxă şi mai insistentă în propovăduirea dogmei sale, biserica catolică a reuşit să stîrpească orice manifestare necanonică. Chiar unele secte ale cultului ortodox, cum ar fi „Oastea Domnului", în satele în care au mai mulţi adepţi, au reuşit să impună între colinde aşa-zisele „cîntece ostăşeşti". Adăugînd şi focarele de cultură religioasă care au fost centrele mănăstireşti din Moldova, se pot formula cîteva ipoteze privind faptul că în Moldova, pe arii destul de întinse nu circulă decît colinde religioase.

Aşezarea pe teritoriul Moldovei a unor locuitori veniţi din Transilvania sau din Muntenia a adus în ciclul obiceiurilor de iarnă o serie de elemente specifice zonelor din care aceştia proveneau. Citǎm doar cîteva elemente transilvănene : colinda *Mîndru cînt-on cerb în codru* (prezentă pe valea Şomuzului Mare) circulă în numeroase localităţi din judeţele Maramureş şi Bistriţa-Năsăud. Petrecerea de Crăciun (*berea*), cu joc, la care fetele vin cu părinţii şi aduc colac, frecvent organizată de cetele de feciori din Transilvania, este intrată în tradiţie doar în cîteva sate din jud. Suceava şi Tătăruşi, jud. Iaşi. O formă originală de adaptare a unui obicei specific transilvănean, „mulţămita colacului", la maniera de prezentare a obiceiurilor moldoveneşti de Anul nou s-a consemnat la Pîrteştii de Jos, jud. Suceava. „Mulţămita", care se spune în Transilvania sub formă de oraţie, la Pîrteştii de Jos se strigă pe muzică întocmai ca textele jocurilor dramatice, fiind, de fapt, ataşată acestora.

În judeţele sudice ale Moldovei se pot urmări infiltraţiile de elemente muntenești, păstrate de locuitorii care le-au adus cu ei. Un exemplu tipic de insulă muntenească îl constituie populaţia de origine rucăreană de la Soveja, jud. Vrancea, care a păstrat în repertoriul de colinde piese ca *Prin cel verde vişinel, La lină fintînă* şi *Supt aripa cerului*, toate aduse din locurile sale de baştină. Tot prin stabilirea unor locuitori de dincolo de Milcov, în satele comunelor Iveşti sau Berezeni din jud. Vaslui, se explică şi prezenţa colindei laice aici. La Berezeni, de exemplu, osmoză între obiceiul local şi cel muntenesc s-a petrecut prin păstrarea datei la care colindă moldovenii în această zonă (ajunul Anului nou) şi asimilarea noului repertoriu laic.

În sfîrşit, o concluzie cu caracter mai general ar fi că cercetarea de teren este încă necesară şi eficientă.

LISTA DE CORESPONDENŢĂ ÎNTRE LOCALITĂŢI
ŞI NUMĂRUL CARTOGRAFIC

JUDEŢUL SUCEAVA

1. Şaru Dornei
2. Panaci
3. Dorna Arini
4. Poiana Stampei
5. Dorna Candrenilor
6. Cîrlibaba

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

7. Moldova-Suliţa
8. Ulma
9. Straja
10. Putna
11. Vicovu de Jos
12. Gălăneşti
13. Frătăuţii Noi
14. Sucevița
15. Moldoviţa
16. Varta Moldoviţei
17. Cîmpulung Moldovenesc
18. Stulpicani
19. Frasin
20. Mănăstirea Humorului
21. Gura Humorului
22. Păltinoasa
23. Pîrteştii de Jos
24. Cacica
25. Cajvana
26. Arbore
27. Satu Mare
28. Calafindeşti
29. Ciprian Porumbescu
30. Stroieşti
31. Ipoteşti
32. Dumbrăveni
33. Drăgoieşti
34. Horodniceni
35. Cornu Luncii
36. Fălticeni
37. Bogdăneşti
38. Preuteşti
39. Drăguşeni
40. Forăşti
41. Dolheşti
42. Dolhasca

JUDEŢUL BOTOŞANI

43. Corni
44. Curteşti
45. Vlădeni
46. Leorda
47. Mihăileni
48. Hilişeu-Horia
49. Suharău
50. Hudeşti
51. Darabani
52. Havîrna
53. George Enescu
54. Cordăreni
55. Mihălăşeni
56. Dîngeni
57. Dobîrceni
58. Unţeni
59. Băluşeni
60. Copălău
61. Frumuşica

JUDEŢUL IAŞI

62. Plugari
63. Coarnele Caprei
64. Focuri
65. Probota
66. Belceşti
67. Erbiceni
68. Bălţaţi
69. Lungani
70. Voineşti
71. Prisăcani
72. Costuleni
73. Schitu Duca
74. Gorban
75. Dolheşti
76. Ciorteşti
77. Dobrovăţ
78. Scînteia
79. Şcheia
80. Ipatele
81. Mironeasa
82. Ţibăneşti
83. Tansa
84. Dagiţa
85. Ţibana
86. Sineşti
87. Butea
88. Mircești
89. Hălăucești
90. Al. I. Cuza
91. Tîrgu Frumos
92. Heleşteni
93. Mirosloveşti
94. Ruginoasa
95. Cucuteni
96. Cotnari
97. Cepleniţa
98. Hîrlău
99. Deleni
100. Sireţel
101. Lespezi
102. Valea Seacă
103. Moţca

JUDEŢUL NEAMŢ

104. Timişeşti
105. Brusturi-Drăgăneşti
106. Vînători-Neamţ
107. Petricani
108. Urecheni
109. Păstrăveni
110. Grumăzeşti
111. Crăcăoani
112. Bălţăteşti
113. Agapia
114. Borca
115. Poiana Teiului
116. Viişoara
117. Gîrcina

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

118. Ştefan cel Mare
119. Dragomireşti
120. Bîrgăuani
121. Girov
122. Dumbrava Roşie
123. Piatra Şoimului
124. Roznov
125. Zăneşti
126. Rediu
127. Cindeşti
128. Costişa
129. Bahna
130. Secuieni
131. Trifeşti
132. Făurei
133. Dulceşti
134. Boteşti
135. Gherăeşti
136. Doljeşti
137. Stănişa
138. Sagna
139. Ion Creangă
140. Icuşeşti
141. Oniceni

JUDEŢUL BACĂU

142. Roşiori
143. Plopana
144. Secuieni
145. Ungureni
146. Onceşti
147. Buhoci
148. Negri
149. Filipeşti
150. Bereşti-Bistriţa
151. Hemeiuş
152. Luizi-Călugăra
153. Strugari
154. Pîrjol
155. Solonţ
156. Ghimeş-Făget
157. Bereşti-Tazlău
158. Berzunţi
159. Bîrsăneşti
160. Helegiu
161. Corbasca
162. Motoşeni
163. Glăvăneşti

JUDEŢUL VASLUI

164. Pogana
165. Perieni
166. Zorleni
167. Băcani
168. Puieşti
169. Alexandru Vlahuţă
170. Bogdăniţa
171. Costeşti
172. Ghergheşti
173. Bogdana
174. Voineşti
175. Laza
176. Ivăneşti
177. Pungeşti
178. Deleşti
179. Ştefan cel Mare
180. Zăpodeni
181. Oşeşti
182. Gîrceni
183. Băceşti
184. Dumeşti
185. Todireşti
186. Negreşti
187. Vultureşti
188. Rebricea
189. Dăneşti
190. Boţeşti
191. Buneşti-Avereşti
192. Arsura
193. Drînceni
194. Duda-Epureni
195. Tătărani
196. Tanacu
197. Munteni de Jos
198. Oltenești
199. Pădureni
200. Stănileşti
201. Dimitrie Cantemir
202. Roşieşti
203. Vetrişoaia
204. Berezeni
205. Viişoara
206. Şuletea
207. Fălciu
208. Griviţa
209. Vinderei
210. Măluşteni

JUDEŢUL GALAŢI

211. Bălăbăneşti
212. Bereşti-Meria
213. Cerţeşti
214. Suceveni
215. Corni
216. Vlădeşti

JUDEŢUL VRANCEA

217. Tătăranu
218. Jariştea

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)

QUELQUES ASPECTS DU NOËL EN MOLDAVIE

RÉSUMÉ

Le travail est fondé sur des données inédites recueillies au cours d'une quinzaine d'années et il se propose de démontrer qu'en Moldavie aussi la coutume de chanter des Noëls, insuffisamment étudiée jusqu'à présent, est profondément enracinée dans la tradition et bien représentée dans l'actualité.

En partant de deux aspects principaux, l'organisation des groupes de chanteurs des Noëls et la date à laquelle a lieu cette coutume, on a conclu à l'existence d'une aire méridionale, de transition entre la Valachie et la Moldavie, qui présente les caractères les plus archaïques ; d'une aire septentrionale, où l'habitude des voeux s'est imposée au détriment du rituel, la coutume y étant très semblable à celle de Maramureş et du Nord de la Transylvanie ; d'une zone centrale où la coutume est mal représentée, étant remplacée par d'autres formes de Noëls („plugușorul" et le théâtre folklorique).

On a relevé aussi quelques aspects concernant certaines groupes ethniques et religieux, les déplacements démographiques en partant de la Transylvanie et de la Valachie vers la Moldavie.

Une caractéristique proprement moldave c'est la coutume des cantiques chantés à la veille du Nouvel An, constamment attestée dans une aire très large, et dont l'origine remonte, probablement, à son caractère augural.

BDD-A1424 © 1979-1980 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:54 UTC)